

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSION
VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

Qo‘lyozma huquqida
UDK: 378.018.46:330

NARBEKOVA ZUXRA TADJIBAEVNA
IQTISODCHI MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHDA KASBIY
MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI
(nofilologik oliy ta’lim muassasalarida iqtisodiyot ta’lim yo‘nalishlari misolida)

13.00.02-Ta’lim tarbiya nazariyasi va metodikasi

Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)ilmiy darajasini olish uchun
yozilgan
DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar: Xakimova Muxabbat Fayziyevna,
Pedagogika fanlari doktori, professor

Toshkent-2025
MUNDARIJA

KIRISH.....	3
I NOFILOLOGIK OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA	
BOB BO'LAJAK IQTISODCHILARNING KASBIY	
MALAKALARINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-	
NAZARIY ASOSLARI.....	13
1.1-§ Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy malakalarini rivojlantirish- pedagogik muammo sifatida.....	13
1.2-§ Nofilologik oliy ta'lim muassasalari talabalarida kasbiy malakalarni rivojlantirishga qo'yilgan zamonaviy talablar.....	28
1.3-§ Nofilologik oliy ta'lim muassasalari talabalarining kasbiy malakalarini rivojlantirishning amaldagi holati.....	41
Birinchi bob bo'yicha xulosalar	48
II NOFILOLOGIK OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BO	
BOB 'LAJAK IQTISODCHILARINING KASBIY	
MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH SHART-	
SHAROITLARI VA MODEL I	49
2.1-§ Nofilologik oliy ta'lim muassasalarida chet tilini o'qishning zamonaviy vositalari, ularning kasbiy malakali iqtisodchilarni tayyorlash jarayonidagi o'rni.....	50
2.2-§ Chet tili yordamida bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy malakasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	62
2.3-§ Nofilologik oliy ta'lim muassasalari talabalarida kasbiy malakalarni rivojlantirish modeli.....	76
Ikkinchi bob bo'yicha xulosalar	90
III BO'LAJAK IQTISOTCHILARNING KASBIY MALAKASINI	
BOB RIVOJLANTIRISHNI TASHKIL ETISH BO'YICHA	91
TAJRIBA-SINOV ISHLARI	
3.1-§ Pedagogik tajriba-sinov ishlarining mazmuni va uning tashkil etilishi.....	92
3.2-§ Pedagogik tajriba-sinov ishlari natijalarining tahlili.....	104
Uchinchi bob bo'yicha xulosalar	
XULOSALAR VA TAVSIYALAR	117
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.....	120
ILOVALAR.....	137

KIRISH (falsafa doktori (PhD) dissertatsiya annotatsiyasi)

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahon miqyosida kechayotgan globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari iqtisodiyot sohasi uchun yuqori malakali, zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega mutaxassislarni tayyorlash zaruratini keskin oshirmoqda. Bu holat, ayniqsa, nofilologik oliy ta'lim muassasalarida iqtisodiy yo'nalishdagi kadrlar tayyorlash tizimini tubdan yangilash, ularning kasbiy tayyorgarligiga yangi yondashuvlarni joriy etishni taqozo etadi. Bunday sharoitda iqtisodchi talabalar uchun chet tilini bilish, raqamli savodxonlik, tahliliy fikrlash, samarali muloqotga kirishish qobiliyatlari kabi ko'p qirrali kompetensiyalar muhim ahamiyat kasb etadi. O'z navbatida, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, innovatsion pedagogik texnologiyalar, virtual modellashtirish va interfaol metodlar asosida ta'limni tashkil etish iqtisodiy mutaxassislarning real bozor talablari asosida shakllanishini ta'minlaydi. Shu bois, integratsiyalashgan ta'lim yondashuvi iqtisodchilarning kasbiy raqobatbardoshligini oshiruvchi omil sifatida ilmiy-amaliy jihatdan alohida dolzarblik kasb etadi.

Jahonda zamonaviy ilmiy tadqiqotlar talabalarda bilim, ko'nikma va malakalarni kompleks shakllantirish, xorijiy til leksikasini puxta o'zlashtirish hamda uni madaniyatlararo muloqot vositasi sifatida samarali qo'llash mexanizmlarini takomillashtirishga yo'naltirilgan. Xalqaro ta'lim standartlari asosida ishlab chiqilgan ushbu yondashuvlar ayniqsa nofilologik oliy ta'lim muassasalarida ta'lim olayotgan bo'lajak mutaxassislar uchun dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda nutqiy kompetensiyani shakllantirish, kasbiy yo'nalishdagi matnlarni tuzish va tahlil qilishda funksional yondashuvlar, zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish, shuningdek, chet tilini kasbiy kommunikatsiyaning ajralmas qismi sifatida o'rgatish metodikasi muhim ilmiy-amaliy masala sifatida qaralmoqda. Zamonaviy til ta'limi metodologiyasida nutq faoliyatining asosiy shakllari - o'qish, yozish, tinglab tushunish va og'zaki ifodalash ko'nikmalarini bosqichma-bosqich o'zlashtirish hamda ularni kasbiy kontekstda qo'llash bo'yicha tizimli tadqiqotlar olib borilmoqda, bu esa hozirgi kunda ta'lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat

qilmoqda. Bu esa mutaxassislarni tayyorlashda integratsiyalashgan va kompetensiyaviy yondashuvlarni ilgari surishga zamin yaratadi.

Respublikamizda oliy ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar zamon talablariga mos ravishda bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. So'nggi yillarda ta'lim jarayoniga ilm-fan yutuqlari va innovatsion ishlanmalarni samarali integratsiyalash mexanizmlari takomillashtirildi. Xususan, ingliz, fransuz, nemis, ispan va xitoy tillarini o'qitish uchun pedagogik va tashkiliy shart-sharoitlar yaratilmoqda, zarur normativ-huquqiy baza mustahkamlanmoqda. Ushbu islohotlarning asosiy yo'nalishlari sifatida xalqaro ta'lim standartlarini joriy etish, ta'lim sifatini baholash tizimini takomillashtirish, ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlash va pedagogik jarayonni modernizatsiya qilish vazifalari ilgari surilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"¹, 2019-yil 8-oktyabrdagi PF-5847-son "Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmonlari², 2017-yil 20-apreldagi PQ-2909-son "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish to'g'risida"³, 2020-yil 27-fevraldagi PQ-4623-son "Pedagogik ta'lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"⁴, 2012-yil 10-dekabrdagi PQ-1875-son "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"⁵gi qarorlari hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga ushbu dissertatsiya tadqiqoti muayyan darajada xizmat qiladi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida". – [O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi](#), 28.01.2022.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni "Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida". – Lex.uz, 08.10.2019.

³ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 20-apreldagi PQ-2909-son Qarori "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish to'g'risida". – Lex.uz, 20.04.2017.

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-fevraldagi PQ-4623-son Qarori "Pedagogik ta'lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida". – Lex.uz, 27.02.2020.

⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrdagi PQ-1875-son Qarori "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida". – Lex.uz, 10.12.2012.

Muammoning o'rganilganlik darajasi. Talabalarni kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish, ularni kasbiy faoliyatga tayyorlash N.M.Axmedova, F.B. Ahrorova, U.Sh. Begimqulov, R.X. Djurayev, J.G'. Yo'ldoshev, N.J. Isaqulova, Z.K. Ismoilova, R.G. Isyanov, Sh.S. Sharipov, N.A. Muslimov, M.B. Urazova, E.R. Yuzlikaevalar⁶; xalqaro talablar asosida chet tillarini o'qitishni hamda bo'lajak mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish A.Abduazizov, Z.Abdugabbarova, G.Asilova, L.T.Ahmedova, G.Bakiyeva, J.J.Jalolov, U.Jumanazarov, G.Mahkamova, S.Misirov, K.Rizkulova, X.Saynazarov, T.Sattarov, J.A.Yakubov⁷ ilmiy ishlarida tadqiq etilgan.

Chet tili ta'limini metodik jihatdan o'rganish N.D.Galskova, M.V.Lyaxovitskiy, Ye.I.Passov, S.I.Sharapova, R.K.Minyar-Beloruchev, K.I.Salomatov, Ye.N.Solovova⁸; chet til o'qitishning pedagogik psixologik tomonlari

⁶ Axmedova N.M. Integrativ yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish: diss... PhD T.:2020.; Ahrorova F.B. Нофилологик олий ўқув юртлари талабаларига чет тилларини ўқитишда педагогик технологиялардан фойдаланиш методикаси.:Пед.фанл.фал.док.(PhD) дисс.-Т., 2020.; Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta'lim jarayonlarini axborotlashtirishni tashkil etish va boshqarish nazariyasi va amaliyoti. - Ped. fan. dok (DSc) diss., - T., 2007.; Djurayev R.X. «Организационно-педагогические основы интенсификации системы профессиональной подготовки в учебных заведениях профессионального образования».:Diss.-St.P.,1995.; Yo'ldoshev J. G. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish //T: Fan va texnologiya. - 2008.; Isaqulova N. Educational project and its essence //in Library. - 2023. - T. 4. - №. 4.; Ismailova Z.K. Talabalarining kasbiy pedagogik malakalarini shakllantirish: Diss. ... ped. fan. nomz. - T., 2000.; Isyanov P. G. Цивилизация системы образования как интеграционный фактор формирования единого социально-экономического пространства евразийского экономического союза //Современное педагогическое образование. - 2023. ; Sharipov Sh.S. O'qituvchilar kasbiy ijodkorligi uzviyligini ta'minlashning nazariyasi va amaliyoti: Diss- 2012.; Muslimov N. A. Professional formation of future vocational education teachers. Monograph.- T//Science. - 2004. - T. 4.; Urazova A. Histone glycation during ageing: Identification and functional characterization of glycation sites: дис. - 2023.; Yuzlikaeva E.R. Pedagogical monitoring in a personality-oriented educational process in the higher education system: Monograph. - Tashkent, 2007.

⁷ Abduazizov A. A. et al. Verzeichnet sind die Namen von Personen und von Werken unbekannter Verfasser. Aaltonen-Kiiannies, Kirsi 775 Aarsleff, Hans 2442 Abbate, Carolyn 3579.; Abdugabbarova Z. Teaching English as Foreign Language by Using Different Types of Texts: The Goals //JET ADI BUANA). - 2020.; Asilova G. Methods of forming professional competencies in teaching foreign languages to future customs officers.; Axmedova J.T. Роль и место педагогических технологий в профессиональной подготовке студентов. -Т.: Фан ва технология. -2009; Бакиева Г.Х. Преодоление звуковой интерференции при обучении русскому произношению студентов-узбеков (на материале консанантизма).: автореф. дисс.... канд.пед. наук. -Т.:1987; Жалолов Ж.Ж. Чет тил ўқитиш методикаси// дарслик. -Т. Ўқитувчи, 2012.; Жуманазаров У.У. Таълимни ахборотлаштириш шароитида бўлажак инглиз тили ўқитувчиларининг фразеологик компетенциясини ривожлантириш. Пед.фанл.б.фалс. док. (PhD) дисс. - Т.,2019.; Махкамова Г.Т. Консервирую формирования межкультурное компетенции студентов английского языка. -Ташкент: Фан, 2010.; Misirov S. Communicative approach in teaching English as a foreign language //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. - 2021.; Riskulova K.J. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchisi sasiolingvistik kompetensiyasini shakllantirish tizimi: Dis... kand. ped. nauk: - Toshkent, 2017.; Sattarov T.K. Ўқитувчилик бўйича амалий машғулотларда бўлажак чет тили муаллимнинг социоллингвистик малакаларини шакллантириш (инглиз тили материалида): Дисс. ... пед.ф.д.-Т.: 2000.; Yakubov, J.A. (2007). Features of logic and language expression of the modality category. PhD thes. in phil. Tashkent.

⁸ Гальскова Н.Д. Теоретические основы образовательной политики в области подготовки учащихся по иностранным языкам: Система школьного образования: автореф. дисс. ... к. пед. наук. / Н.Д. Гальскова. - Москва, 1999.; Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков: учебное пособие для филол. спец. вузов / М. В. Ляховицкий. - Москва: Высш. школа, 1981.; Пассов Е.И. Концепция коммуникативного

I.A.Zimnyaya, A.A.Leontev⁹; kasbiy malaka falsafiy kategoriya sifatida E. Dyurkgeym, P. Sorokin¹⁰ asarlarida ko‘rib chiqilgan; ijtimoiy hodisa sifatida I.G.Belyaeva, V.I. Bogoslovskiy, L.V. Znovenko¹¹; kasbiy malakani shakllantirishning psixologik va pedagogik jihatlarini L.A. Amirova, L.V. Goryunova, A.Yu. Lvova¹²; kasbiy ta’lim nazariyasi va metodologiyasi muammolari G.D. Buxarova, A.A. Derkach, V.V. Kuznesov, Ye.V. Tkachenkolar¹³ tadqiq etishgan.

Xorijiy tadqiqotlar tajribasida T.Hutchinson, A.Waters, R.L Oxford, Nina Grapa, D.W. Johnson, P.FTrembleu, M.Canal, M.Swain, S.Brumfit, C.Chappell, V.Melville tilni o‘qitishda madaniy yondashuvlarning integratsiyasi; Mutaxassislarning kasbiy kompetensiya massalalari, kasbiy yo‘naltirilgan muloqotni rivojlantirish masala tadqiqi M. Jasper, Ian MacKenzie, Passenheim Olaf,

иноязычного образования (теория и ее реализация) : методическое пособие для русистов [Электронный ресурс] / Е.И.Пассов, Л.В.Кибирева, Э.Колларова. - Электронные текстовые данные. - СПб.: Златоуст, 2019.; Шарапова С.И. Методика обучения студентов неязыкового вуза чтению профессиональных текстов с целью порождения различных форм вторичных высказываний: немецкий язык: : автореф. дисс. ... д-ра пед. / С.И. Шарапова.-Ярославль, 2010.; Миньяр-Белоручев Р.К. Курс устного перевода: французский язык. М.: Московский лицей, 1999; Саломатов К.И. Первые шаги в профессию учителя иностранного языка. Пособие для студентов. — Л.: Просвещение, 1979.; Соловова Е.Н. Интегративно-рефлексивный подход к формированию методической компетенции преподавателя иностранного языка в системе непрерывного профессионального образования: автореф. дисс. ... к. пед. наук. / Е.Н.Соловова. - Москва, 2004.;

⁹ Зимняя И.А. Педагогическая психология: Учебник для пед. вузов. М.: Логос, 2002.; Леонтьев А.А. Педагогическое общение. М.: Знание, 1979.

¹⁰ Dyurkgeym E. О разделении общественного труда- On the division of social labor. Transl. from the French by АВ Hoffman, Moscow: Kanon, 1996.; Сорокин П. С., Фрумин И. Д. Образование как источник действия, совершенствующего структуры: теоретические подходы и практические задачи//Вопросы образования – 2022.

¹¹ Беляева И.Г. Обучение иностранному языку в рамках интеркультурного подхода / И.Г.Беляева // Диалог культур. Культура диалога: в поисках передовых социокультурных практик: материалы Первой международной конференции. Москва.2016.; Богословский, В.И. Академическая мобильность: реализация в Болонском процессе методическое-пособие для студентов/В.И.Богословский, С.А.Писарева, А.П. Тряпицына. - СПб: РГПУ им. А. И. Герцена, 2007.; Зновенко Л. В. Развитие академической мобильности студентов педагогического вуза в условиях непрерывного образования //автореферат дис. канд. пед. наук. – 2008.

¹² Амирова, Л.А. Развитие профессиональной мобильности педагога в системе дополнительного образования: автореф. дис. ... д-ра. пед. наук:13.00.08 / Л.А. Амирова. - Уфа, 2009.; Горюнова Л. В. Мобильность как принцип модернизации высшего педагогического образования //Известия Южного федерального университета. Педагогические науки. – 2013.; Львова А. Ю. Социокультурные и педагогические средства непрерывного образования людей третьего возраста //Известия Российского государственного педагогического университета им. АИ Герцена. – 2011.

¹³ Бухарова Г.Д. Общая и профессиональная педагогика. Академия, 2009.; Деркач А. А. Развитие акмеологии: достижения, проблемы, перспективы // Народное образование. 2020. №3; Кузнецов В. В. Введение в профессионально-педагогическую специальность. – Общество с ограниченной ответственностью Издательство ЮРАЙТ, 2019.; Ткаченко Е. В., Глазунов А. Т. Базовое профессиональное образование. Проблемы регионализации и развития. – федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования" Чувашский государственный университет имени ИН Ульянова", 2001.

M. Cyert Richard, G. James, Hill Stephen J. Richard, S. Rodgers¹⁴ ishlarida o‘z ifodasini topgan.

Dissertatsiya tadqiqotining dissertatsiya bajarilgan oliy ta’lim muassasasining ilmiy-tadqiqot ishlari rejalari bilan bog‘liqligi. Dissertatsiya tadqiqoti Toshkent davlat iqtisodiyot universitetining ilmiy-tadqiqot ishlari rejasiga muvofiq 2019-2021-yillarga mo‘ljallangan 02 V – “Nemis tilida kasbga yo‘naltirish” innovatsion loyihasi doirasida bajarilgan.

Tadqiqotning maqsadi nofilologik oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak iqtisodchilarning kasbiy ko‘nikmalarini rivojlantirish texnologiyalarini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari:

nofilologik oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlarini aniqlash;

nemis tilini o‘qitish jarayonida innovatsion texnologiyalarning metakognitiv tarkibiy qismlarini takomillashtirish;

nofilologik oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish modelini takomillashtirish;

nofilologik oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarning rivojlanganlik darajalarini samaradorligini takomillashtirish va tavsiyalar ishlab chiqish.

¹⁴ Hutchinson T., Waters A. English for specific purposes. – Cambridge university press, 1987.; Oxford R. L. Teaching and researching language learning strategies: Self-regulation in context. – Routledge, 2016.; Johnson D. W., Johnson R. T., Smith K. The state of cooperative learning in postsecondary and professional settings //Educational psychology review. – 2007.; Canale M., Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. // Applied Linguistics. — Oxford.: Oxford University Press. 1980.; Swain M., Lapkin S. Interaction and second language learning: Two adolescent French immersion students working together //The modern language journal. – 1998.; MacKenzie I. English as a lingua franca: Theorizing and teaching English. – Routledge, 2014.; Jasper, M. (1990). Berufssprache Deutsch. Kommunikation im Beruf: Anforderungen, Probleme, Lösungen. Ismaning: Hueber., Die Berufssprache stellt eine eigenständige Form der Sprache dar, die durch spezifische kommunikative Anforderungen geprägt ist.“ (Jasper, 1990, S. 11) ; Lado, R. (1957). Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers. Ann Arbor: University of Michigan Press. “Language learners must be taught not only grammar and vocabulary, but also how to perform appropriately in real-life communication.”; Passenheim, O. (2009). Communication. Bookboon.com. “Professional communication is more than transmitting information – it is about building relationships, solving problems and influencing outcomes.”; Cyert, R. M., & March, J. G. (1963). A Behavioral Theory of the Firm. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.; James, G. (1983). English for Specific Purposes: A Structural and Functional Approach. In Language Teaching, Cambridge University Press.; Rodgers, S. (2006). Developing Effective Communication Skills in Professional Contexts. Oxford University Press. “Effective professional communication involves both linguistic accuracy and situational appropriateness”; Hill, S. J. (2001). Professional Learning in Organizations: A Reflective Approach to Practice. London: Routledge.

Tadqiqotning obykti sifatida nofilologik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish texnologiyalarini takomillashtirish jarayoni belgilanib, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Guliston davlat universiteti, Farg'ona davlat universitetlarining 385 nafar talabalari respondentlar sifatida jalb qilingan.

Tadqiqotning predmetini nofilologik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish texnologiyalari shakl, metod va vositalari tashkil etadi.

Tadqiqotning usullari. Tadqiqot jarayonida ilmiy-metodik adabiyotlarni qiyosiy-tanqidiy o'rganish, tahlil qilish, pedagogik kuzatuv, sotsiometrik (suhbat, anketa, test, intervyu); pedagogik tashxis, tajriba-sinov, psixologik-pedagogik hodisalarning tizimli tahlili, monitoring, matematik statistik tahlil, natijalarni umumlashtirish usullaridan foydalanilgan.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

nofilologik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari, sohaviy bilimlar va iqtisodiy jarayonlarni virtual muhiti izchillik, yaxshilik va mantiqiylikka muvofiq modellashtirish asosida amalga oshirilgan;

nofilologik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish metodi nemis tilini o'qitish jarayonida iqtisodiy tafakkurni invetsitsiyaviy qarorlar qabul qilishda innovatsion texnologiyalarning metakognitiv tarkibiy yo'naltirish asosida takomillashtirilgan;

nofilologik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish modeli ishbilarmonlik muhitini imitatsiya qiluvchi, real iqtisodiy jarayonlarning didaktik nusxasiga asoslangan o'quv sharoitlarida amaliy ko'nikmalar hamda muloqot va muzokara yuritish kompetensiyalarini shakllantirish orqali takomillashtirilgan;

bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish metodi interfaol brainstorming va tahliliy faoliyat mikromuhitini, diagnostik, ijobiy muhit elementlarini bosqichma-bosqich shakllantirish asosida takomillashtirilgan.

Tadqiqotning amaliy natijalari quyidagilardan iborat:

nofilologik oliy ta'lim muassasalari iqtisodiyot yo'nalishi talabalari uchun "Die interaktive Methode und Aufgaben beim Leseverstehen", "Arbeit mit landeskundlichen Texte" o'quv qo'llanmalari nashr qilingan;

nofilologik oliy ta'lim muassasalari pedagoglari uchun "Deutsch+Wirtschaft" darsligi nashr etilib, ta'lim jarayoniga tatbiq qilingan.

Tadqiqot natijalarining ishonchliligi rasmiy manbalardan olingan yondashuvlar, usullar va nazariy ma'lumotlardan foydalanish, matematik statistika usullaridan foydalangan holda eksperimental ish natijalarining asosliligi, ishlab chiqilgan didaktik materiallar, xulosalar va tavsiyalarining amaliyotga tatbiq etilishi, vakolatli organlar tomonidan olingan natijalarning tasdiqlanishi bilan belgilanadi.

Tadqiqot natijalarining ilmiy va amaliy ahamiyati. Tadqiqot natijalarining ilmiy ahamiyati shundaki, nofilologik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirishga oid ilmiy-pedagogik qarashlarni nazariy yondashuvlar bilan boyitdi, kasbiy malakalarni shakllantirish jarayonining mazmuni, o'ziga xos xususiyatlari, texnologiyalari, uni tashkil etish yo'llari, shakl va metodlari hamda ta'lim jarayonini tashkil etishga oid ilmiy-metodik tavsiyalarni amaliyotga tatbiq etishga xizmat qilgan bo'lsa, ushbu jarayon bo'lajak mutaxassislarning nemis tilidagi nutq kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan uslubiy yondashuvlar va pedagogik shartlarni takomillashtirish bilan ham izohlanadi.

Tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyati shundaki, nazariy tahlillar natijasida olingan materiallardan "Lesetexte mit Aufgaben" nomli o'quv qo'llanma ishlab chiqilganligi, nofilologik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish bo'yicha ishlab chiqilgan modeldan talabalarni boshqa yo'nalishlarda o'qitishda ham foydalanish mumkinligi bilan belgilanadi va dissertatsiya ishida ilmiy-amaliy asoslangan yondashuv va tavsiyalardan nofilologik oliy ta'lim muassasasining o'quv jarayonida bo'lajak iqtisodchining shaxs tuzilishidagi kasbiy kompetensiyalar va uning kasbiy malakasi tarkibiy qismlarini aniqlash va tavsiyalardan amaliy foydalanishda, bo'lajak iqtisodchining

kasbiy malakasini chet tili orqali shakllantirish, nofilologik oliy ta'lim muassasalari talabalarida bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarni kasbiy malakalarini rivojlantirish jarayonini tashkil etish, mazmunini boyitish, sifat va samaradorligini ta'minlash maqsadida talabalar uchun nemis tili bo'yicha darsliklar, o'quv metodik majmualar hamda ularning kasbiy malakalarini rivojlantirishga xizmat qiladigan yo'riqnomalar ishlab chiqildi.

Tadqiqot natijalarining joriy qilinishi. Nofilologik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish texnologiyalari bo'yicha olingan natijalar asosida:

nofilologik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari, sohaviy bilimlar va iqtisodiy jarayonlarni virtual muhiti izchillik, yaxshilik va mantiqiylikka muvofiq modellashtirish yangi iqtisodiy g'oyalar yaratishga, motivatsiya hamda talabalarining kasbiy faolligini rivojlantirishga oid tavsiyalar "Die interaktive Methode und Aufgaben beim Leseverstehen" o'quv qo'llanmalari mazmuniga singdirilgan (Toshkent davlat iqtisodiyot universitetining 2023-yil 26-oktyabrdagi 340-son raqamli ma'lumotnomasi). Natijada muassasalarda bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish texnologiyalarini takomillashtirishning pedagogik-psixologik imkoniyatlarini tahlil etishga erishilgan;

nofilologik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish metodi, nemis tilini o'qitish jarayonida iqtisodiy tafakkurni investitsiyaviy qarorlar qabul qilishda innovation texnologiyalarning metakognitiv tarkibiy yo'naltirish asosida takomillashtirish asosida takomillashtirishga oid tavsiyalar Toshkent davlat iqtisodiyot universitetida bajarilgan A-1-197 raqamli "Ingliz va nemis tillarini o'rganish uchun o'quv-uslubiy modullarni takomillashtirish va ulardan foydalanishning nazariy va amaliy asoslari" nomli amaliy loyiha doirasida belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlashda foydalanilgan (2024-yil 20-dekabrdagi 02/01-01-153 raqamli ma'lumotnomasi).

Natijada bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish imkoniyatlari kengaytirilgan;

nofilologik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish modeli ishbilarmonlik muhitini imitatsiya qiluvchi, real iqtisodiy jarayonlarning didaktik nusxasiga asoslangan o'quv sharoitlarida amaliy ko'nikmalar, qaror qabul qilish malakasi hamda muloqot va muzokara yuritish kompetensiyalarini shakllantirish asosida takomillashtirishga oid tavsiyalar "Deutsch+Wirtschaft" darsligi mazmuniga singdirilgan (Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2021-yil 18-avgustdagi 326-raqamli ma'lumotnomasi). Natijada bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirishga pedagogik imkoniyatlar kengaytirilgan;

bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarning kasbiy malakalarini rivojlantirish metodi interfaol brainstorming va tahliliy faoliyat mikromuhitini diagnostik, ijobiy muhit elementlarini bosqichma-bosqich shakllantirish asosida takomillashtirishga oid tavsiyalar "Arbeit mit landeskundlichen Texte" o'quv qo'llanmalari nashr qilingan (O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2022-yil 19-iyuldagi 233-buyrug'iga asosan). Natijada nofilologik oliy ta'lim muassasalarida talabalarida bo'lajak kasbiy malakalarning rivojlanganlik darajalarini tashxislovchi indikatorlarni takomillashtirish imkoni kengaytirilgan.

Tadqiqot natijalarining aprobatsiyasi: 2 ta xalqaro va 4 ta respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlarda tadqiqot natijalari muhokamadan o'tkazilgan.

Tadqiqot natijalarining e'lon qilinganligi. Dissertatsiya ilmiy mavzusi bo'yicha jami 13 ta ilmiy ish yaratilgan. O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi tomonidan doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ro'yxatdagi jurnallarda 2 ta ilmiy maqola, OAK e'tirof etgan bazalarda indekslangan yuqori impakt faktorli xorijiy nashrlarda 3 ta maqola va ilmiy axborotlar e'lon qilingan.

Dissertatsiyaning tuzilishi va hajmi. Dissertatsiya kirish va asosiy qism, 3 ta bob va 8 ta paragraf, xulosa va tavsiyalar, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati va ilovalardan iborat. Dissertatsiyaning umumiy hajmi 137 sahifani tashkil etadi.